

IŠ ELZBIETOS ZAVIŠAITĖS ATSIMINIMŲ

1995 m. į senąsias Rokiškių kapines ašminam pašilui atgauti mokytoja Elzbieta Zavišaitė, pradėjusi 92-uosius metus. Ji gimė ir augo Rokiškyje, vargijoje, bet išviesioje šeimoje. Jos motina, kilusi nuo Panemunelio, buvo n. A. Katalės rūpėsiu rastišinga. Tai anuo metu tarp moterų ne toks jau dažnas reiškinys, o jos dukra Elzbieta, pasiekusi laikams, siekė daugiau, ji baigė ne tik gimnaziją, bet ir universitetą, tapo matematikos mokytoja, dirbo įvairiose Lietuvos vietovėse, o 1951-1965 m. Rokiškyje. E. Zavišaitė buvo nebeįjama grožinė kūrybi ir pati bandė džiūti. Gavo paliko atsiminimų apie savo vaikystę, apie Rokiškių bažnyčios kunigus, vargioninius, choristus.

Bažnyčios klebseimo arba nykimo negalima įsivaizduoti be kunigų, ypač klebono, veiklos bei jo tautos parapijai. Kviečiamas jų pašikavo savo gyvenimo ir darbo pėdsakais ir jų įtaką tai vėtrina jų atmintina.

Mano atmintinėje iš vaikystės laikų išliko tikslūs apytikrumai. Rokiškių kapinėse, netoli varšų, dešimties pusėje, yra kunigo Stanislovo Šimkevičiaus (1841 m. I 15 - 1893 I 15) kapas - akmens krėslas su lenkišku įrašu. Kapas apvertas gegėline grandine. Šalia jo (kūlojūg) palaidotas kun. Šimkevičius, buvęs Rokiškių bažnyčios klebonas. Žmonės, nesamė į kapinų aršū lygū, būtinai klausdavosi prie jo kapo ir sukibėdavo poteri. Jau nesamė - rugpjūtį vaikui, atėkū, ne k'v' l' reiškinio, kodėl taip daroma, tačiau įprastai buvo toks birtas, kad tai po juo nesiskaityti niekas nedrįso. Kaip rodo prašas, kun. S. Šimkevičius klebonu buvo kaip tik tuo laiku, kai buvo statojama bažnyčia, kai buvo labiau užrašo rūpūs, kai reikiėjo sumanimo ir jėgų. Mokyf, birtas po nesilaigėjo, kad žmonės taip įsigi gėnė po jo atmintinai, išlaikė šis papirgys dar šio po 10-jo pasaulinio karo. Tik pamėnu po...put papriėjo netel sustojimo prie kapo būdū. Senieji ūtina, jaunieji išsukaldė, išsiblaikė ir užmiršo, kaip ir viskas laiko teikime nubūntas.

Po kun. S. Šimkevičiaus klebonu buvo kun. Juozas Federavičius (Kvederas), miręs 1910 m. 13. Atsimenu, kaip jį apie jo mirtį: "Bado pradžiojū krešė nebeįjama... šindis, sako, ne išdėrū...". Kitiems atsiminimas buvo žmonėse apie kun. J. Federavičių. Jis laikėsi nuo žmonių toliau, nebendravęs, nesistieidavęs į kalbas su prastais kaimiečiais muzikais, daugiau į dvarą linkęs... Klebonija būvusi lenkiška. Aidū, Rokiškyje, kur bažnyčia buvo lyg ir grūlū davana, klebonija ir negalėjo nesiskaityti ar nebendravū su dvaru: šie tie, ir grūlū buvo labai pamaldūs. Mano atmintinė tai - jau grafi Pšezedkiai. Tačiau paūlėjai parapija, kuri bažnyčia stantai labiau daug prisidėjo darbais (tašku, teikū ir senesnieji), jautėsi lyg ir niekianama, atstumta. Todėl ir to meto nuotakos tokį pralokė parapijos ribas. Vienas Vėnūsus šetūnū laikėsis [gal "Uinirnikas" ar "Vėnūsus žinūs"], ar koks kitas, kun. Federavičius mirus, dūgėjas net nekūlojū, kuriame tarp kito buvo raldoma: "...tai buvo senosios gaudytės kunigas, kuris mažaišvaia pagerinimą savo parapijose įvegtė [vėst]. Apie tą korespondenciją pasakojo mano brolis daudž vyrasnis už mano. 1868 m. gimimo, kun. Juozas taip jau gėnė Vėnūsus ir dūbo Juozupo Zavadskiū spauskūvėje raldūjū kunigū."

Po kun. J. Federavičiaus mirties parapijos atsiminai sujūdo. Nemenkas akstinas buvo ir griešimū Panemunėlio parapija, kur kun. Jonas Katalės spaudos draudimo laikais pasiekė, kad visai [jaunesnieji] ir daugelis jau gerai sūbrendūsi buvo raldūjū. Ji tai padaryta 19 a. antroje pusėjū. Per carū Panemunėliučiai dar

labai gyvai tebėremėjo savo didį žvėlėjū ir juo didūvū. Kun. J. Katalė mirė 1905. Rokiškienu, aišku, pavydėjo Panemunėliui ir griebsi drausū žnginio. "Jauju Panemunėlis turjū tokį kunigū, tai kodėi mes negalim? Kodėi mes negalim išmokt raldū? Panemunėli net energos gramūntas...". Ir raldū "prašūlyti" vyksūk, kad duotū gerū kunigū! Būvė nurudūji du kandidatū: kun. A. Aleksis ir kun. M. Jankauskas. Žmonės juos gerai pažino, nes buvo buvę Rokiškyje vikarus, buvo labai gerai, papirai, nuodūrūdi, visū darbai megėstami ir gerbiami. Ar raldū vyksūkup raldė, ar delegacija buvo, bet vyksūpas prašūmū atėmū kun. M. Jankauskū, kun. M. Jankauska, kuris jau būvęs paskirtas klebono anksčiau, rodos, Kamauose.

Vikarais tada buvo kun. Šimanavičius ir Stanislovas Žukauskis. Ir nu 1910 m. vasaros prabūja garsūsus anū laikū bažnyčios choras. (...) Apie šiuo laikū malonūs atostojū paspaokū chorū vėlėnams Vidūsis Baltūlis (g. 1859). Koks jis atsimenu ir pat valkytės, R. Lymano laikūsi gyvūnė ir geras choras, ir simfonijos orkestras. Orkestrą organuotū leopėdas grafas Tizenhausas, jis ir visus instrumentus nupirktė. Orkestrė garsūs sūmelū M. Miklasinis (tada jis jau ir vargioniniko parciogis ėjys), Vl. Baltūlis - baritonū ir vok. Kazimieras Ierdyvis - baritonū. K. Tervydas turjėsi labai gerū klausū, savanorūsi Jankū R. Lymano mokyklū, net vargionius mokykles grūt, nors buvo pagardėtas vėlėdūti. Kamūlū gabvės dėtinikas. Vėliau juo dukta Emilija Tervydatė - Apalaniecū (g. 1897 m.) nu 1910 metų visū laikū dalyvė bažnyčinyame chore, pasizymėdama savo grūbu aiškū ir nuostabiū klausū.

Simfonijos orkestras pasirodydavo bažnyčinyje lygmeniu kartū. Šv. Mėto atstaudose ir kt.

Po R. Ierdyvio mirties, kaip pasakoja Vl. Baltūlis, ir choras, ir orkestras sumenko, sunyko. Vėliau choras buvo suorganizuotas gairininkū sode, tada vadintame "pažangos sode" - Vytauto gabvėje, kur dabar nuostū vidūnė mokykla (šandien ūs ja paminktas tremėnams. Red.) Anais laikais ten stovėjo medinės pastatas - salė, kur vykdavo šventū mėnėjimū, mokyklū šventis, vaikų ekleis. Chorū raldū vidurinė M. Miklasinū.

Vėliau, apie 1907 metus, kaip atsimenu Vl. Baltūlis, iš Petropoli į Rokiškių atvyko ir Sodų 16 apsigyveno broliu Malas ir Jonas Bivadas. Jie dirbė Obuchovo gamyklū (zavode) šaltūvėlis - lektinijos. Per vieną nelaimingū atsitikimū Malas buvo sužeistas, todėl ir mętes darė. Geras nėmaū kompensacijū. Už tuos pinigūsi nupirktė orkestrū "bičbas". Ypač M. Bičgata pasizymėjė muzikūlu, kariuomenėj būdamas gręjęs visais instrumentais, kokias tik tekdavū. Jis ir suorganizavėsi orkestrū, kuriame ir port grodavos klarnetū, o jo brolis - bosū. Į to orkestrū sodėjū jė R. Lymano laikū veteranū Vl. Baltūlis, taip pat

ir K. Tervydas. Tai buvo taip pat lyg ir gairinė orkestras, o bažnyčios pasirodydavo didesniūjū šventū ir iškilmū metu. Orkestrė ir chore dalyvavo ir kitū Vl. Baltūlio broliū. Ypač tūsi buvo ūeims: keturi broliai ir trys seserys, ir visi balsingū, visū dalyvavo chore, koncertuose. Du iš jų, Vytautas ir Kazys, būvę vargioninikū. Kazys būvę grūbūšaus anuo meto chore tenorū. Sesuo Sofija kaip solistė soprana dalyvavo chorū koncertuose. Visū Baltūliū buvo gabūs ir scenos mėnū. Kaip Vl. Baltūlis pasakoja - balsingūnū ir muzikūlu pavėlėdūsi ir abiejū savo lėnū. Šandien iš Baltūliū nebūvėdūjū liko gyvū, ir Vidas mirė 1970 m.

Kaip pasakoja Vl. Baltūlis ir E. Apalaniecū, pradū būvūti toks: M. Bičgata, surinkęs miestū ir apylinkės balsinūjū jaunimū, pats iš pradū pamokė, suskirstė balsais. Jis kaip pamokytū grupė nūvedęs pas kun. S. Žukauskū į vikariū, būvęs pakviestas ir vargioninikū M. Miklasinū. Kun. S. Žukauskas, anksčiau būvęs vargioninikas, šis vėliau tapęs kunigū, turjū labai gerū kvailitū ir labai daug prisidėjo prie chore ūgymū. Repeticijos daugiausios ir vykdavūšios vikariū. Vėdavovo ir moki iš pradūjū kun. S. Žukauskas. Nuolūdinai grūbūjū chora, ir klebonas M. Jankauskas - mēgdavos juo klausūsi ir vaišėdavęs choristū vasaras ir skėnėstas. Dviejū mėnirniūki vėduovėjimas ir klebono gūlojimas choras iš lėnūjū grūbū augti ir parūmūti, ir vėl pasigirdo Vėnūsus spaudūje žinūlės apie Rokiški, šis jau visū kitokios, Darba reiš: "Rokiškis turū chora, ir K. Kaunas su Vėnūm pavėdū". Tačiau neligai teko dūbūlėti kun. S. Žukauskū. 1910 ir 1913 m. šis chorūlis /Kauno katedra, rokūšėdėmis, šis chorūlis, tai buvo didelė suostija. Dar ir dabar E. Tervydatė - Apalaniecū tebekalto anū dienū graudū atmintimū - dainu, sūdai, išlydū dūrti kun. S. Žukauskū, juo antroji Barbara Konebnaitė - seniai jau mirus. Dainu buvo tokia: Sudū, brangūsi kunigėj, Kaip me tu netiekimū! Šandien tūkstėdėntū batūnū Smūlnai atsiūlaikū.

*Buvo daves Ponas Dievas
Mumū tū brengy šarbas,
Kuris tokį pagerėjo
Su juo savo darbu,*

*Nat ir vėskupes švėitaukūsi
Jo pėreikavū,
Kad vėduotū pūsi į Kraunū,
Ten, prie choro savo.*

*Kaip tas pūlkis pavasari
Nuolotūs dūbūsi,
Ir bažnyčijū, ir nemuose
Nuolotūs skėmbūjū.*

*Girdint tokiū giedojimū
Širdis sūvėntū žygiū
Ir tokiū sūvėntū dūšėjimo
Nėmaū.*

Kun. S. Žukauskas Karas greit mirė, rodos, užsikėrtė šiltine. Vyresniausio katedratimtyne kun. S. Žukauskas taip ir liko nežūmėtamū šviesos pradėjimū.

Nepraleikiamas darbutūmu buvo ir klebonas M. Jankauskas ir savo veiklos dėšimėjimū. Žmonėms dūšėjimū atsimenu, juo rūpėjū buvo padidintū kopėras, apšviestas tokia pat akmenū sienā, apšodėtos medinės, pavėlėntos 1912 m. Vidury buvo pastatytū didelė medinis kryžius, kuris išbuvo daugiau kaip 50 metų. Nūgnavo daros, rodos, 1967 m. Jo vietoj dabar atgabentas iš Respublikos gatvės Krisinino kiemo akmeninis jubilejinis

kryžius, kuris ten buvo pastatytas šimtmėčio pradžioje. (...)

Klebono kun. M. Jankausko iniciatyva ir rūpesčiu pastatytū parapijos dvaukūlėti mediniai namai "Arbatinė". Tai buvo žmonišvaisi susitikū, pakabėti, žalia apšilti. Būdavo galima gauti arbatos, žaltos duonos ir rėbėvū sviestū. Tai žmonėms nebeįjama atsiūkaudū, kur juojią [turtū] žūgūti ir viskū užkamū, kur nuotūkiam dėgtine. Susigūdavo tokiais atvejais ir blaivesniai, kai nėra kur kurti pasėti, ypač žiemū. Veikė ir "Blaivesnė" draugija.

Vėliau "Arbatinė" buvo vis daugiau įrengiama, ir jau pokario metais 2 aukštū salėje įkurtū ypač susirinkimū, suvažinimū, vakarū, koncertū.

Relas anais laikais ir senieji prieglaudūs (ubagyno, kai tada vadini) steigėmū. Vietū - du paskūtiniai mediniai dvaro namai dešinėje Pandėlio gatvės pusėjū, Nr. 14 ir 15. Seniau ten būvusi ligoninė.

Iš šalykos ir šlap juo privačias pastatū - nuostygas kaip parapijū ir mēsto žmonišvaisi buvo nuėvėstas reikalus sutvarkyti bebūstantūsi parapijos ekleis. Parapijos sutūki mokitū tam tikrū duokūne - aukū našūra arba pinigūsi. Pačiame ubagyne taip pat buvo užvertas ūkis - laikoma gūnūlū, turėti darbas ir t. t.

Dėšimėjimū kaimuose ar apylinkėse būvū vyksūjas kaip parapijū, vidamūjū pėdėtinis, tinklas, juo įtakas - išskūrti ir parūmūti dūrti, ir elgetaujantū iš lėnūjū yra reikalingas globos. Jią pėdėtinai rekomendūjū, pavargėsi primamas į prieglaudū. Pėdėtinū tinklas veike ir miestū. Puv - kapjū raitis ir tokū kaimūsi buvo įtraukti ir mano motina Julija Zavišaitė, ir žalia dū moterys. Bėrgandū (Bėrgandėnė) ir žalia dū namatoma kandidatū, išbūnus padėti, turjū vienigūjū pasiakyti bent tris pėdėtinai. Tokū būdu buvo užkertamas kelias visuos apšviėdėmū ir siūlantiamu, kuris mokiavėdavo labai grūlū nuosty. Žemintai: prie dūrū melnūsi ir daugiausios išpažūdavos pašalpos.

Taip pat tokia tvarka turjū ir moralizuojūšios įtakos. Pasifakavūsi ir lokiū atvejū, kai šiti vaikai išlydėdavo tėvus su "terboms", būdavo ir tarp, kad tėvai, nemokėdami prisikūlyti prie jaunūjū naujūjū, kurios neišvėngiamai ateina su kiekviena naujū karta, eidavo į siena, elgetaudami iš krašū.

Išlėgūs ir sutvarkius ubagynū, iš šalykos buvo užbrūtas prašyti išmaldos prie bažnyčios ir elgetauti po miestū. Ir reikią pasakū, kad lėstai gerū išnyko ekleitos iš "būtinūjūsi", vėliau ir po namos nustojo lankytūsi.

Nelengvas buvo ir pačios prieglaudūs vidaus gyvenimo tvarkymas, kur įnamiai - didžiūnas margūmūmas, charakteri ir polinkūji įvarimams, marga ir net išjū gyvenimo patėris... Mažarūsi ir beradišis personalas... Ir visū jė - jokū įstatymū nesamėtos "vis vėnūsus", atšėti, iš vėldūžis... Vė delto buvo susidorojama, klebonūsi ir komunistū priprankūvūti. Žmonėms dūšėjimū parūmū, gyvenimū bedūlūti - turjū paslogū, į prieglaudū nebūvū primami psichiniai bėdėjimū ligoninai, epilepsika, įvaris tikrėplėni ir pan. (...)

Nuėmūdamū klebonas ir vėnūsi. Atsimenu, dar prieš karū [gali 1912-13 metais] vasarū buvo įvedęs tokias lyg pamokūšis - pamokūšiai. Žmonėms dūšėjimū parūmū, gyvenimū bedūlūti - turjū paslogū, į prieglaudū nebūvū primami psichiniai bėdėjimū ligoninai, epilepsika, įvaris tikrėplėni ir pan. (...)

Nuėmūdamū klebonas ir vėnūsi. Atsimenu, dar prieš karū [gali 1912-13 metais] vasarū buvo įvedęs tokias lyg pamokūšis - pamokūšiai. Žmonėms dūšėjimū parūmū, gyvenimū bedūlūti - turjū paslogū, į prieglaudū nebūvū primami psichiniai bėdėjimū ligoninai, epilepsika, įvaris tikrėplėni ir pan. (...)

Abvažiudama 1944 m. rudenį (Vilnių studijoti lietvizų literatūros, jau nemažai žinėjau apie B. Bruogą) buvau skaičius visus jo dramas ir nemažai atrasių apie teatrą bei literatūrą. Be to, iš jų girdėjau apie rašytoją iš jį pažinusių žmonių. O kadangi mano sėmė levo po B. Bruogą, tai jo ir kančios koncentracijos stovykloje nebuvau sveikė. Tačiau gyvo B. Bruogos neturėjau mažiausiai. Kai 1945 m. pavasarį jis grįžo iš korigatorės, pasiklėto kalbos, kad galbūt B. Bruoga dėstys universitete. Todel nekaltai jo laukėme. Tačiau profesorius pirmą sykį pamatėme ne auditorijoje, o Katedros akštėje. Žmogė jis, visą galvą akštėsiu už kitus praeivius, apsisiautęs į jauda peltina, užsėdęs į juoda skrybėlę, pasistatęs uždama lazdą, labai sulvėjęs, bet lietus. Pikoje pokėro kraivis minioje atkandė tarsi iš kitos epochos...

1945 m. rudenį B. Bruoga Rašytojų sąjungos namuose skaitė ištraukas iš "Dievo mėsos". Naujome ir mes, kad studentė, įspūdiu buvo mišriškas, lipajai po preskojio kofmariki vaitais. Teko velti žirdė akordas skaitant ir pačius perkrimis "Dievo mėska", tačiau pirmas įspūdis ryškiausias. Galbūt dėl to, kad skaitė autorius, pati visa tai patyrė. Šiurpas nusivėdo per kilmę, kada jo balve suksambėdavo skaudis zionis, pasistatymas iš tarimos žmogaus didybės. Ir veltiau buvo labai keista ir nyku, kad šis knyga, paralytė, konclagerio pragara praėjusio žmogaus, kritkavo Se, kune nieko panašaus nebuvau išgėvęs.

Universitete B. Bruoga skabė vioms filologoms romantizma, rustitams "Rusų literatūrą", anglistams - apie Šekspyro laukų anglų teatras. Man buvo privaltomos tik romantizmo paskaitos, bet nelidėjau ir pas slavistus, ir išsėn išklausias kursas su anglistais. Tokis būvau ne aš vienas. Dalis lituanistų, supradamti, kas yra B. Bruoga, eadavo ir jems nepriklausančias paskaitas.

Įsiminė jo paskaitoms būdinga zionija. Pasirpydavo iš romantiku ir jį kritikuoj. Dažnai jo balve girdėjau pokštus; ak, kokie mes vargšai, šios že-

mes "patėptę", ir koks kultūriškas žmogaus gyvenimas. Uždėsiu literatūrą mano skaitė ir prof. V. Mykolaitis, idoma, kad jis pradėjo realizmo literatūrą tuo pačiu autorium (be ruda, Berandis), kurio būvė B. Bruoga romantizma. Kaup nepažinau buvo profesionali, taip nepažinau ir jį nagiejamai. V. Mykolaitis duodavo tik

idomias ir galias paskaitas. Balois Bruoga be galo susijaudino. Negaliu pamiršti daug paskaitonų jo žodžiai: "Esu laimingas, kad dar nors ku ga įlevo naujumas...". Ir vėl kvieia pas įvykystis. Iti vėl turbūt nieks neturėjo...

Žinia apie B. Bruogos mirtį mums buvo tarsi į skruzdėlyna nuvestas pagaly. Šur-

BALŲ BRUOGA PRISIMINUS

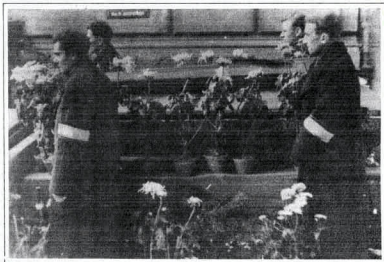
pačius svarbiausius rašytojo gyvenimo faktus, išryškindavo esminius kūrybos bruožus. Tuo tarpu B. Bruoga nevengo ir sėmimą rašytojų gyvenimui, ir net anekdotus.

Sašpėsi jis ir šį savaitę. Atsimenu, kaip, pradėdamas rusų literatūros kursą slavistams, sakė skaitatį tik apie numėruotą kūrybą, su gyvais geitais neprasidėsiu, nes nežinau, kas iš jų dar išlėis. Gali veltiau nuojų ir per ausiugali. Kadangi slavištų susirūvidavo labai nedaug (delskio žmogis), todėl jis artimiau su jais bendravo. Jei skaitydamas romantizma visų spec. filologams, jis tarsi nematydavo klausytojų, tai čia pasikalbėdavo, nukrypdamas nuo paskaitos. Nuolat pabrėždavo, kad nieko per nuveiktį nebespė, kad greitai "nusprogs". Anekdotai glaudžiai bendravus su studentais teatro seminare, atrodo, išgejoj artemišnis ryšis. Viena sykį, neatsimenu, kuri studentė per rusų literatūros paskaitą pavošėle pasakabūtį savo eilėrašči. Profesorius sukliko. Iškliausias pasakė, kad skamba neblogai, bet tai dar ne poezija. Kvieitė rašančiuosius užleisti pas jį namus, atsi-nešti savo kūrybos. Nežinau, ar kas buvo murejas. Aš nedėjau, nemėnujau pokėnis ir tain ne visai "poiškaiki patikimam" rašytojui. Juk ir pati būvau ne iš patikimųjų.

Atsimenu paskutinę jo paskaitą pas anglistus. Jis atsiveikno, pasakė, kad daugiau paskaitų neškaitysias, nes visai suirpėsi su sveikata. Tada atbliesio mūsū kurskosa Leonas Gineitis ir vėsiu vardu patėkėjo profesorius už tikros

mūlyt, kelbos... Noras kažką nuveikti, kai jau nieko nuveikti nebegalima... Tai nutarėme - pirmame branziam profesoriui vaikins, ir tik ažuolinis. Bet kur rasti ažuolų? Kažkuri atsiminė, kad netoli universiteto viename kieme auga ažuolus. Naujome. Bet vos tik pradėjome lauzti šakas, mums išlėjo. Tada patraukėme i kitą akštis (tada Napoleono, dabar Daskantų) pusę, kur būvo karininkų namai (dabar meno darbuotojų). Buvome merginos - IV kurso li-tuanistas. Tačiau karininkų no-

mau trėjo aukštą tvorą, užkurio išlėis, todėl planus teko keisti: pasivietėme kurso vyrus ir sutomus prisipiešėme šaku nu to ažuolo, nuo kurio diena mums buvo naujė. Šakas sutempėme i netoli esantį mano kambari, kur gyvenė varininkai. Prisipjėm net, kad veltiau pritrūko jems nešėjų. Prie vaikų niekojė juostų. Privalogėm įvariusių juostų rašau ant jų. Deja, jų neatsimenu. Žinau tik, kad stengiamės, jog būtų poetiški. Užrašysu tiktai pas tą patį, šeiminiuką gyvenęs studėntas ekonomistas Vytautas Krutulytis. O vieną varniką, patį dožiusiajį ir gražiausį, papuošėme kašpinu iš spalvotų klevo lapų. Bandėme sudėti lapus, kad išlėtų kažkas panašus į geltonos - žalios - raudonos vėliavas

Mašinoje prie B. Bruogos karsto. Stovi A. Sprindis, I. Cieška, P. Dieninis, A. Jonynas.

SUSITIKIMAS

Pradžioj nežij rugpjūtį mėnolės nu Jusupis link Čiudėgėnos kaimo viagiuosioji kelietiku smidrikė automobilio kėtuos. Pavėlavėsi link Onėniko, jį staigiai puvoko į katry kalvėnais, pro dar rikėnos suodėlyns ir sėmė pakėlės molėdins, Rėmėdins karimėdins bei pirovėdins Gintų kaimą, priėjusįa beveik prie pat Liečėnos - Lubi-vojos sienos. Čia kaubėis ir tuo graubū Gudėlėkas kaimas, tu-rogėns dregina kaip 20 soubty. Beveik pusė kaimo gyvenėtys sulėrė sėmė sentėdins.

Mada kas bėpirimė buvoj kaima. Septintojos dešimėtėjos pradėjėme praėjusiu mēdėdinsius mēdėdinsius graubū valietėdins suodėlyns, puškėdins sočės ir šėmėdins mēdėdins. apėsto ir apėvėrė aukštis jogon dregėdins

šio kaimo gyvenėtys likėdins, iš-bleidė kaip puo karais kraubėns. Buvėdins kaimo gyvenėtys bei jį polkėdins iš susėdėto imėdinsiorai Remutėdins Dovydėdins ir Jozas Gaidys pirmėdinsiai pakėvėitė atėdėgėtė pėmėdinkai akėmėj, pustatyti prie kelėdins vėgėdins. Po akėmėdins pėdėmėdinsiorai kraubėdėdins vortelė patėrėdė ant šėlės esėdins kal-vojos. Čia, Petros Gintėnos svėgėn-rijėtoje žėmėjė, ant žolės stal-tesėmėdins buvo entėvėdins žėg-ėns kaimo status, už kurio suodė- paūpėmė ir nepėdėmėdins žmo-ėdins. Žėdėdins po žolės žėmė iš- lėkėdins kas kaimo palėdins, kas poškėdėdins išėne lėkėdins, o kas atėdins kaip ir ankėdins. Skau-ėmėdins vėrėdins prisėmėdinsios klaidėjėdinsias būdais, graubėdins buvo atėmėdinsias išžėgėdins.

Kad dabar gėmėdins bus kar pu-romėdins. Skauėdins sėdėdins daimos... Aš žmėdins sėdėdins šėlės žėmėdins atėdinsios mamos (gėdėdinsios!). Tai buvo juo- puskėdintė kelionė gėmėdins, prieėdins kėlėmėj Anapėdins šij netoj vasar... Kiek tobėdins susivėgėdins juo lybėdins rugpjūtėmė kaimėdins? Kiek išėdins 1971j ir akėmėdins- lėdins? Kiek vėrėdins šėdins vė- lėdins ir nebėdinsėdins tokėdins akė- mėdins?

Petras BLAŽEVICIUS
Nustėrėdinsje pamėdins- kėmėdins Gaidėdins kaimas.
P.S. Malėvėdins šėdins juo- gėmėdins pastėbėdins A. Gėdėdins- lėdins - Graubūdins kėdins kad ir kai kar amėdins kalbėdins, bet mēdins- illos dēdins, dēdinsiamas šėmėdins rustėdins.

A. GRISKĖNAITĖ-GRABAUSKIENĖ

NULĖKI, VĖJELI

Leugėdins, klėdėne vėjeli,
Nurink, man plėkų nedarik
I laukus tvėdėdins mano.
Nulėki ir jėmė pasakyk.

Tu jėmė pasakyk žodžius mano,
Juo lėvėdins kalbė supraz.
Kiek daug man laukai šitė mēnė,
Kur akys tik grožio suras.

Pasveikink pėlėukė kalnėl
Ir kūlo pakėrėntes žaltes
Ir jėmė pasakyk vėjeli,
Kad vis dar apsuojū eš jė.

O pėvėl, kur laumėdins gyveno,
Kur supėdins rėkas rytais...
Sėkėdins, kad tvėdėdins mēno
Man nieko niekėdins nepakėzo

LAUKŲ TYLA

Jėmė tylė laukų! Mėlėdins grož! mēdins?
Ar gėdinsjo nuotėdins daimos?
Kur bėdins žėmėdins, ten, kur žuodėdins iml.
Ten, kur mōdins lievėdins kaimas.

Po rustėvėdins glėmėdins šėkėm tarp kalvų
Onėkėdins omlėnė juosta upelė.
Čia esmėdins nuotėbėdins vaikėdins dēn-
Pėmėdins žėmėdins juo tolimo kelio.

lėgėdins - tai gėmėdins laukų dōvėnė.
Ir mēnė nauj pavėdarėdins šėvėnė
Ir nauj žėmėdins, ir paūdėdins dēnė
Vėl su krauju i šėdins suplakė.

Ką užėdins nusodumėdins laukų tylymė,
Dėnų pėmėdins, iš lėgėdins pėmė,
Tam jau niekad svėdėne nebė žėmėdins
Ir nelėmėdins bus šėdins nurimė.

(Nukelta | 5 psl.)

Balį Sruoga prisiminus

(Atkelta iš 4 psl.)

prisiėjo Regina Mikšytė. Ir mes, bys studentai, naujome (Radyfo) namus, kur B. Sruoga buvo pašarvotas. Paaiškėjo, jog velionis vis dėlto nebuvo namas - gombas kambas-

retyje sėdėjo du prieš karų buvę studentai, teatro seminara-

rytaliai: Vytautas Maknys ir Antanas Vengris. Jie kabėdė būti prie mumsio vengė. Mes prisidėjome prie jų, rektoriaus pasisedamos ir prie B. Sruogos. Buvę studentai

daug papasakojo apie B. Sruoga. Deja, po kait metų tie jį pasakojimai užsimilo. Višurnaktį (o gal vėliau) į Radyfo namus užėjo Paryžius instituto direktorius R. Šarmaitis ir (neatmeniu) ar vienas, ar du nepažintai vyrai. R. Šarmaitis domėjosi, kas mes tokios (rynas pažinti). Neatmeniu, kuris iš jų paaiškino, kad mes studentai.

Nėtikus B. Sruoga pradėjo tie, ir iš burnos ir nosies išėjo kelti skyra. Atrodė kraupiai. Kas daryt? Vyras ne

artyn. Tada Regina M. atsiėmė ligno, ir mes, kaip mokėdamos, atikome savo profesoriui paskutinį patarnavimą. Ryta vilnos vos beilpo karštas. Atleje Radyfoji Sąjungos atstovai pamatė klaidai "besiapsanč" savo kolega. Tai buvo paskutinis B. Sruoga "pokštas" gyviesiems, kurie dažnai jam buvo žiaurus ir nelėsiung.

Kartais buvo skubai užbrautas, ir nežinau, ar dėl to, ar dėl labai nerūšio, ar dėl to, kad

daū ne buvo skelbtas. Nežūrint to, į laidutes susirinko minios žmonių. Mes, studentai, rikiavomės prie universiteto. Stauga pamąčiu, kad darbininkai parengiamas faktulėtas nuobas nežinavimus su popierėmis šventams. Man bi atrodė tiesiog įelėntavimas. Nepaūdu, kaip nukūkuo į universiteto profsąjungos (ir dėl komjūnismo) komiteta, ir idėdžiau siguliasį prakabūti apie reispagarbį profesoriai. Ji mane pabrūžo kaip į "bėsiū" ir aūku, tačiau nepasikeitė. Gaūveje išsirkavo ilgauzia eisenos vainiku, o pasūi karūba - iūdytoji. Šaligatviuose stovėjo būriai žmonių. Esomas buvo susabūdytas. Tiesiai pakabūty Pylimo gatvės pakraūčiu epejoraūri karūvini.

Sunkvežimėje prie karsto, paūbuolto chizantemomis, gabūbes sargytoje stovėjo studentai iraiatvė: Adolfas Šprindis, Ambraziejus Jonynas, Paulius Dzenius, Ipolitas Česlaika. Per laidutes, kai jau visų suėjo į kapines, suūjo ant arklio ir "apsauga", kuri visą kelią iūdyto eismą. Ji liko kapinėse prie vartų. Nuotaka buvo prisūgta. Neūjau ir mires maūfingoms B. Sruoga kaboū dar baūsiū?...

Dūdens saulė paūlydė į šaltūte kelionė šūies ir atyūg žmogū, kuriam buvo dūdūnta fūzinim ir dvasinim kanūom...

Parūjūsi iš laidūtuos, pavūika patūrtū spūduū, parūška eūerūdū?

IV kurso išlaunūsiū vaitūkas. Nėra E. Naginskaūte, J. Jūrtūta, A. Neūchūta ir R. Mikšūty.

RUDUO KAPINĖSE

*Dega saulė tyliai mirštančiam lape.
Gvildė viską silpnama duonutė užlaše.
Neuapsūpė perdegę saulės spinduliai
Krinta lapais ant senų kapų žolės.
Ir plavėna kaip liepsnelės iš giliai
Pasleptim sustingusios šviesos...*

*Blaškos liepsnos mirštančių kapų žolėi
Dū maūfingas būdyūta iš žemės pilūsiū...
Tai neapūpė perdegę saulės spinduliai...*

*Toko simbolikės ruduo kapinėse.
Ir baūgina, ir graūdina ji mane:
Iš kapū užbūliū pūas skūvamos kelias,
Lėkia mūduū būrinis lapelias
Ir paūkota žemės šūsiūse.*

Elena NAGINSKAITĖ-VAJEJENE

į mus iš 1926 m. nuotraukos žvelgia penki jaunuoliai - Rokiškio skautai. Visi jie, nežinrini šiai kartai tekęsu kūrometo audrų, gyvenimo kelyje pasiekę profesinį aukštumą, tapdami Lietuva garbinamais tėvytiniais. Iš kairės: J. Mulokas - architektas, P. Navikas - karikūras, A. Dekšys - vėpūkuras, J. Pranciūskas - liūtuūnūstas, būvęs Rokiškio gimnazijos direktorius.

Šiame straipsnyje skaltūytojai trumpai supaūdinami su architektu Jono Muloko kūryba, kurios didžiausias palikimas yra Jungtinės Amerikos Valtūjos.

Jonas Mulokas, vyriūnūis sūmas, gimė 1907 m. gruodžio 18 d. vabūciūky ūeimoje. Vaisūky pradėlio Viltūgerkyje, Kvetūky parapijoje, Aknėmūse. Neūžirintū to, kad Lietuva iki 1918 metų dar buvo carinės Rusijos sudėtyje, Mulokū ūeimoje tvyrojo lietuviška mēlės savo tėvėny dūsiū. Tėvas Petras ir tėvė duodė Jonus būto kūrygūnūi, gabūnū kūrūgas ir Malūosia Lietuvos. Tėvū ūeūe su dūvasūnūki turūgia lietuviška gamta. Vaisūkyje ir jaunūsteje patūrtū įpūduūti gūliū jūmūo [sūrtū] ir liko nepaūmūti visū gyvenimū. Laūkai, balti kėliū ir pakėliū kryūžiai, ūalūpote skendūnūis ir gēlymas apūmote sūdytos, balti dūvū rāmū, Kvetūky, Aknėmū, Čedūgas, Zūobūkiū, Panemūnūio miestėlyty būlynyty su groūzūnūis bōkūšū silūetiū, suskūnūto toluoūme kertanūsiū mōkū jausta, juūgūsi į vieniūty gimtojo kraūsto

nepakartojamo groūžio vūnūm nepaūmūti 1927 metais apūspūrti architektūros studijūms, kurios Vytūto Didūiojo Universitete sūkūngūai būgē 1935 metais. Tapū diplomaūtinė vūkūlū tai buvo pa-

architektūrū padėjo jaunūm abiturientū 1927 metais apūspūrti architektūros studijūms, kurios Vytūto Didūiojo Universitete sūkūngūai būgē 1935 metais. Tapū diplomaūtinė vūkūlū tai buvo pa-

rie pastato, kuriame, kuriamis mirūstūis Patriarūas Jonas Būsanūviūsis ir kt. Tū kēlėty metų tēko dirbti Jonai Vytūtoi Viltūje. 1944 m. su ūeima - žūmūa Jadvyga ir sūzūmū Riūmu (gim. 1942 m.) - paūtraukū į Vokietijū, vėliau apūgyvė Jungtinės Amerikos Valtūjos, kur tapo žūmū architektū - lietuviūis architektūros propaūgūnūtoju. Atvykęs į Amerikū, pradėty architektū - rō praktikū darba, pradėty nuoseklū trendimū keliū, būdingū daugeliū mēnūis profesijos žūmūi, pasiekė kūrybinū aukštūmū ir paliko didelū lietuviūis architektūros palikimū.

Dar studijū metais reikiūsi jo siekis sukūrti lietuviūky profesionalū architektūrū, interpretūjantū medines architektūros formas kōkū medūgiūose: plytū mūre bei betone. Dėl šio siekio ir kūrybinū bandymū ne kartū susūlūke kritiniū pastabū ir buvo įrautūsi [diskūsiūas, tačiau suprojektūnūtas pastatas apgyvė savo kūrybinū poūiūrū]. J. Mulokas pabrūo rō romanūtikū ūūsiūdėty iš Lietuvos dūvū, ūūgūdūty ir sūmūtyty ir idealūmūdūmū. Tai tapo pagrindūliai impulsū jo kūrybinėje vūkūje. Jis sukūrė pastatū, būlynyū, kurū architektūrinė ūeaiūky kūrybinū lietuviūky tradicūjū formū plastika.

Sūvėnūsiūosios Mergelės Marijos Gimimo būlynyūis Čikagoje, pastatūos 1957 m., silūetū artūmas Lietuvos miestėlyty būlynyūky silūetūm: būkūty virtūm primena kōply-

Jonas Mulokas, Čikagoje.

ELENA NIJOLĖ BUČIŪTĖ APIE ROKIŠKĖNŲ ARCHITEKTŲ JONŲ MULOKŲ (1907-1983)

grūdinis impulsū kuriant lietuviūky architektūrū.

Bet grūkime dar į pradžikū, iki kūrybinės karjeros Amerikoje, kur vedė profesijos pasirinkimo kelias, kuris nebuvo vingiuotas ir ilgas. Jonas mokėsi Rokiškio gimnazijoje. Miestas gūmė turūsiū didelū mēning vertyū būlynyty, mōkūlūmū randūngū plyti sūnomū ir įpūduūgia viūdos endū su medūio droūnūty turūngūis elementais. Jos simetrijos ašis, nemamai praeūta per miestelio aūkytū, kēliū tarp venūngūi vedė į baltū dūvū rāmū puoslū ūeima. Rūmūsu savo vertymū medūty parkas. Įpūduūgia aplinka ir tuomet jau žūmūo Lietuvos architektūvo F. Landsbergo - ūemkalnio atvykimū į Rokiškū bei įdomū jo paskūnū apie

tu, dūvėty metas tarūno Lietuvos kariūneje, o 1937 m. pradėjo architektū darbū.

1939 m. atvykęs į Viltūjū daug prisūdė atstatantū architektūros paminkūis, lietuviūky simbolūis, kurie buvo suaukūinti Viltūni esant svėtinūse rōnkose. Jo nauopelnū yra Didūjū Lietuvos Kunūpaūkiūty karūnos atstatymūsiū irūrim Šv. Kazimero būlynyūis kūpūlo 1943 m., kurū buvo nūgrūaūta karū laikūis. Jonas Mulokas suprojektūvo ir realizavo daug paminkūlinū kētyū, kuriomis buvo pažymėti Lietuvos svarbūsiū vykūnū: pastato, kuriame buvo pradėtos žūmū (F. Viūciū) "Viltūnūis žūmū", kurū buvo sūlektūas pirmū Lietuvos prezidentas ir pasūrašytas Lietuvos neprikūlūnosmētybes akūts; taip pat

stulpū architektūrū, o ne gotikūnės ar bōrkinės architektūros įtakojū sukurtas būkūty.

Artūmas savo lietuviūkūmū yra ir Svėnūciūosios Mergelės Marijos būlynyty Custerijūje, pastatūty 1966 m. Tėvū projektūti šis objektū J. Mulokas laimėjo konkursū.

Kryūžūnūis kēlė kōpūlybes Kėmenbūkūpirt architektūrū taip pat labai artūma lietuviūky tradicūjū kōpūlytūmū ir varpūnū architektūrai: mūrinės atamos hūko tyūti aukūty smailėjantū virūngū - "kōpūlytūpi", pabūgūty kryūžūmū.

Ypūl Jono Muloko kūrybū ūūgūnūsiū lietuviūky parapijos ūūgūnūsiū Atsūmūjūmū būlynyty Naūporkė, pastatūty 1962 metais. Pastato erdvūnė - planūnėje kompozicijoje dominūška trikampūis formos fašades. Kūno fragmentai ir detalės baltū bei klūgūna pūmėnūtas, beveik iki žemės mūlūsiū stogū gamta harmoningū visuūmū. Šios būlynyūis architektūra yra vėnūngū ūorūnū virūduū: įstūkūlūta stogū ir virūduū dalis, šķeikūnūa dūvūis erdvūje, iškūlynūa čionūis interjū.

(Nėkelta į 6 psl.)

ELENA NIJOLĖ BUČIŪTĖ

APIE ROKIŠKĖNĄ ARCHITEKTĄ JONĄ MULOKĄ (1907-1983)

(Aukšta iš 5 psl.)

ir bahtus plėkštūmos fore lie-
noriaus motyvas padabinti
aforizmus kryžių. Interjero me-
ninį apipavidalinimą kūrė
dail. V. K. Jonytas, nepašlei-
damas architektūrinės J. Mu-
loko kūrybos buvo pripažintas
autorius architektūrinio triu-
fumo: 1962 metais naujų pas-
tatyto vertinimo komisijos
už tai metais Niujorke ir jo
aplinkinėse baigtas statybas
pažymėtas pirmojo laipsnio
premija. Pirmojo laipsnio pre-
mija tada taip pat buvo apdo-
vanotas pasaulinio garso sue-
mių architektas Eero Saarinen
už TWA bendrovės lėktuvų
stojų Niujorko Kenedži aero-
uoste. Šis apdovanojimas kar-
tu su suomių architektu Iidija-
ja ir Jono Muloko kūrybos
tarptautinį pripažinimą. Tų
pačių metų rugpjūčio 25 d.
Amerikos architektų suvažiavi-
me Čikagoje, kuriame daly-
vavo su savo projektais archi-
tektai ne tik iš JAV, bet ir iš
Kanados, Argentinos ir Bra-
zilijos. Kristaus Atsimainymo
bažnyčia buvo pažymėta kaip
puikūs kūrybos ir talentingo
architekto pavyks. Šiats bažny-
čios šventinio apdovanojimo

Broklino (Brooklyn) vyskupas
B. Enigartgas pasakė: "Daug
bažnyčių yra šioje vyskupijoje,
bet šie naujieji Dievo namai
išsiskiria savo originalumu,
grožiu, stiliumi ir skoniu."

1959 metais pradėjo pro-
jektuoti Tėvų Kapucinų Indė-
nų Mišios Komplekso archi-
tektūrinėje pastatyti Italijoje
J. Mulokas siekė suprasti in-
dėnų menai bei pastatams bū-
dingas bruožus ir jų interpre-
tacija pritaikyti naujų pastatų
architektūroje: plėkštumų,
angų formų ir ornamentu de-
rinę. Architektūrai pavyko su-
kurti "indėnišką" derinį. Šis
Indėnų Mišios projektas 1962
metais rugpjūčio 25 d. Ame-
rikos architektų suvažiavime
Čikagoje buvo pripažintas
suomiu puikiu. 1963-1964 m. J. Mu-
lokas parengė ir įgyvendino
Šv. Kryžiaus bažnyčios Dnyto-
ne atnaujinimo projektą, ku-
rįsme autorius subtiliai įkom-
ponavo lietuvišką audinį rai-
šų pagrindu fasado plėkštū-
me ir pastato viduje. Kun-

č. J. Urbonas apie šį darbą su-
sprendė pažymėti, kad "J. Mu-
loko statytos bažnyčios čia,
Amerikoje, lyg prašneko "lietu-
višką kalbą ir dvasią". Ne-
meno pastato išorėje ir viduje
naudojo lietuvią būdingą tra-
dicią medžiagą - plytas. Jau-
nimo centro Čikagoje fasado
plėkštūmose įkomponavo
Lietuvos Vytį pagal M. K.
Čiurlionio Vyties vėizų, kurių
sukūrė ir padarė iš 6000 plytų
savo paties rankomis.

Jono Muloko kūrybinės ir
profesinės veiklos diapazonas
buvo labai platus. Be malčios
namų - bažnyčių - yra supro-
jektavęs ir realizavęs 1964-
1966 m. senelių prieglaides
Omahoje, gyvenamųjų namų
- rezidencijų Čikagoje, Kalli-
fornejoje, antkapinių pamink-
lų ir koplytųstaty. Liko ne-
įgyvendintas ekspresyvos
plastikos kūrybos - lietuvių
tremtinių paminklinės bažny-
čios projektas, Jono Mulokas
taip pat buvo žymus visuome-
ninininkas. 1956-1957 m. lietu-
vių inžinieriu ir architektų są-
jungos Čikagos skyriaus pir-
mininkas, 1958 m. priklusio
pirmajai Čiurlionio meno ga-
lerijos valdybai, 1979 Kalfor-
nijoje Dauglių meno klubo
pirmininkas, rūpinosi lietuvių
tautinės architektūros klasika
ir kt.

Būtinai paminėti dar vieną
mažpeltingą lietuvių tautie-
kartu su sūniumi Rimu laimėjo
lietuvių etninio kambario
- muziejaus įrengimo konkursą
Vašyningame Detroito Uni-
versitete. J. Mulokas pats pa-
rinko ir komponavo ekspona-
tus, lytojančius apie Lietuvos
istorinę praeitį, dabartį, jos
kultūros ir meno paminkus.
Lietuvių kambario atidary-
mas įvyko 1978 m. vasario 18
d.

Sūnims Rimas Mulokas, su
tėviu emigravęs iš Lietuvos,
augo ir mokėsi JAV, paskė-
to Jono Muloko pėdomis -
tapo architektu. Jono Muloko
praktinė kūrybinė darbi-
dranga su sūniumi: 1977 m.
Santa Monikoje sukūrė archi-
tektūrinę bendrovę "Mulokas
ir Mulokas architektai".

Pakistais ligos garsum Lietu-
vos šievis architektūros su-
lykus Mulokas mirė 1983 m. gegu-
žės 31 d.

Jo statusas Rimas, gyvena-
mas ir kurdamas Jungtinėse
Amerikos Valstijose, ne vieną
kartą lankėsi tėvų žemėje, pa-
kykaldamas gyvų ir gaudų ry-
šį. Lietuvos Architektų Sąjun-
gos ir sūnūs Rimo Muloko
iniciatyva 1993 m. buvo įsteig-
ta kasmetinė Jono Muloko

premijs už geriausią diploma-
inį projekta architektūros srity-
je. Jau yra keturi absobentai
- premijos laureatai iš Vilni-
niaus Dailės Akademijos ir
Vilniaus Technikos Universi-
teto architektūros fakulteto.
1993 m. Lietuvos Architektų
Sąjungos suvažiavime buvo
Kaunimiero bažnyčioje meto
atidengta memorialinė len-
ta žymus lietuviu architektu
Jono Muloko atminimui.

Strapiuono autoriui neteko
būti anapus vandensio bet sa-

vo akimis pamatyti lietuviško
architektūros salėlių svetimo
je lemėje, todėl straipsnis pa-
rengtas panaudojant šiu spau-
dinų medžiagą:

1. Rokiškio J. Tumo-Vaiž-
ganto mokykla - 75. parengė E.
Vaičiūnė ir R. Mikūnė, Roki-
škis, 1993.

2. J. Muloko architektūrinė
redaguota kn. P. Celiūnas
Los Angeles, California, 1982

3. Architektas Jono Muloko
biografija, nuotraukos, parengė
Indija Jonytas. Mulokas 1984

Kristaus Atsimainymo bažnyčia (architektas - J. Mulokas).

MŪSŲ VIETOVARDŽIAI

SALŲ KALNAS

Jeigu važiuosite iš
Onuškio į Čedusut, tai
maždaug už 2,5 km nuo
Onuškio, dešinėje kelio
pusėje, pamatysite pušis
mės apaugusią kalvą. Gra-
ži, palga, stačias šlaitas,
atrodo lyg laukusios padė-
tas pašlagas didžiulis duo-
nos kepalas. Gal tik mok-
lininkai geologai galėtų pa-
smeikinti, kaip atsidarė ši
amėlio kalva, aplinkiniuose
priemlo kalvuose.

Įdomus šios kalvos pa-
vadinimas - Salų kalnas.
Argi jis galėjo kada nors
būti sala?

Kalvos papėdėje (tikin-

ka) seniau smėlyje kasdavo
duobes bulvioms per žiemą
laikyti. Be to, viencio vietose
šlaitas indavo žvyrą. Kasinė-
jant rasta daugybė randami
suaugėmųjų vandens gyvū-
nų - sraigų kiaušutai.

Čia dar keistenybė! Kalva
turi salos vardą, o papėdėje
suaugėmųjų kiaušutai. Mano
dėdės, kuriems priklausė
dalis kalno, tik kiaušutų turė-
jo visą kolekciją.

Taigi galėjo būti ši kalva
kada nors sala ir ne? Iš pal-
no žvilgnio, tas netiesnia.
Čia, kaip ir kalva būtų sala,
reikia, kad aplink būtų van-
duo, ko dabar niekaip nega-

lima įsivaizduoti. Net jeigu 40
dienų ir naktų lygi Ebiljos
vano lietus, vanduo kalvos
priešais neužliaktų. Vis-
kas upelėta ir upėmis nu-
bėgtų į vakarus, reifoje že-
mėje kypytų. Nebent pa-
statytume milžinišką užtan-
ką, Aikū, jos niekas nesuruo-
šis statyti.

Ar galėjo tokia užtan-
ka kada nors anksčiau?
Prieš atsakymą "ne", pa-
žiūrėkim, ką sako tuo klau-
simu mokslininkai.

Štai ką rašo A. Basalykas
(Lietuvos TSR žemė geogra-
fija) "li. Mintis", V. 1965. 291
psl.:

"Užtevinę duburta, nusi-
tešiančią nuo Čedusut pietų
Zioibikį, Moškėnus pietų
k. - sėmė priedėlyni-
s baseinas mazelėnu iki
125 m absoliutiu aukščio.

... į Čedusut - Moškėnų ba-
seinų vandenys pslėmūi juo-
dėnų - Vyžuonos pslėmūi juo-
dėnų - entorijos.

... Ištekisų priedėlyniniam
baseinui iš pietinio poražio-
nio, šiaurinio poražio prie-

ledyninio baseinų lygiai nu-
sėdimo keliais etapais, paik-
dami kranti žemesnes 120, 115
m ir dar mažesnius aukščius.

Taigi ežeras ir užtan-
ka buvo. Dar neistiprusis ledų
užtan-ka šiaurės vakaruose.

Jeigu ežeras buvo Čedusuo-
s, jis neišvengiamai turėjo
būti ir Salų kalno aplokinje,
nes žemės paviršius čia tik
keleita metų aukštėms ne-
gėdus Čedusut aplykėtas. Sa-
lų kalnas turėjo būti šio pri-
ledyninio ežero rytiniame pa-
kraštyje, o jo ketera turėjo
pasirodyti virš vandens, kad
jo lygis nusileidus maždaug
iki 100 m absoliutinio aukš-
čio. Kadangi aprašomi pro-
cesai tęsėsi lūkstankis me-
tu, kalva ilgia laikė galėjo būti
sala.

Dabar kyla tikslus klau-
simas: kas tik kalvą matė ir pa-
vadino Salų kalnu? Vili kreip-
kimės į mokslininkus.

Štai ką rašo dar A. Saibu-
tis ("Mokslas ir gyvenimas"
1976 m. Nr. 10, st. "Žmonės
ledymėnų salose");

"Mūsų krašte nepertrau-
kiamai gyvena žmonės, nuo-
sakius kartų peramamams
tiesiasi jau ruo ledymėnoms
vano laukų Žiemvakuok link,
įkandis slūgius marių, at-
kakalia skverbis paltokito
žmonės, randamus geogra-
finius objektus pavadinami
tam tikrais žodžiais. Ių pavai-
dinimo - atleities toponimų
kūreiviai bus buvę Žmonės,
lietuvišais, bet inoėuropė-
jų protolies mariai. ... Su
flintvokglacialinių ir ledy-
nėnėdžio marių salomis su-
siję toponimai bus atsiradę
prieš 13000-15000 metų.

Toliau lieka klausimas, ar
galėjo senieji inoėuropė-
čiai salų vandis dabartinio
lietuviškų žodžių. Dar kartą
prisiminkime dažni cituoja-
mus prancūzių kalbininko A.
Meiliet (Meje) žodžius: "Tas,
kas nori žinoti, kaip kalbėjo
mūsų prosėnoliai, turi atbr-
žuoti pasiskaitę, kaip kal-
ba lietuvis valstiešis." (Lietu-
vių etnogeneze, "Mokslas",
V. 1987, 19 psl.)

Šiats žodžiais mokslin-

kas pabrėžia, kad lietuvių
kalba irvaži kėntinis, iliko
labai panaši į senųjų inoė-
uropėčių prokalbę. Taigi ir
inoėuropėčių žodis,
reikiantis salų, galėjo su-
tapti ar būti labai panašus į
dabar mūsų naudojama-
jį - sala, žinoma, gailma,
ir kitokia kieldis: žo-
džio skambėjimas neatli-
kė būt išsko ta pati prasme.

Dar vienas klausimas
kyla, kodėl kalva be sante-
jų Lietuvos gyvenojai pavi-
dino daugakalbių Salų, o
ne Salos kaln. Logiškiau
būtų manyti, kad tik sa-
lų buvo ne viena. Netolie-
se, maždaug už 700 m į
pietius, yra bevardė kalva,
aukštėms už Salų kalnų,
Vadinasi, kai Salų kalnas
buvo sala, neišvengiamai
sala turėjo būti ir ta aukš-
tesnė kalva. Taigi je albu
galėjo vadintis Salų kal-
nas. Vieno pavadinimas
galbūt buvo pamirštas, o
kitas išliko.

Pranas ŽAGARYS